

EVROPA I KOSOVO: STRATEŠKI CILJEVI ZAPADNOG BALKANA

Fernando DENTILINI

U procesu stabilizacije zapadnog Balkana evropska uloga dugoročna i od strateškog značaja. Brzina procesa približavanja Evropi zavisice od ispunjavanja određenih uslova podjednako kod svih aktera

TABILNO, NAPREDNO I U EVROPSKE STRUKTURE UTKANO

područje zapadnog Balkana jedan je od strateških ciljeva zajedničke evropske spoljne politike (PESC). U ostvarenje tog cilja do sada su uložena znatna sredstva, a nova se i dalje prikupljaju. Zapadni Balkan je redovno centralna evropska tema. Nema nijednog političkog sastanka dvadeset petorice na kome se ne raspravlja o ovoj regiji. Nema nijednog dana, a da razne instance Saveta bezbednosti i Evropske komisije ne donesu neku odluku koja se tiče ove regije. Posle Amsterdamskog sporazuma Evropska Unija u ovoj regiji postepeno počinje da koristi jasnija politička i bezbednosna sredstva pored već postojećih ekonomskih i finansijskih.

Visoki predstavnik evropske spoljne politike Havijer Solana na političko-diplomatskom planu garantuje kontinuitet i doslednost evropskog angažovanja održavanjem stalnih kontakata sa lokalnim rukovodstvima (*leadership*). Sve zemlje članice, Evropska komisija i druge briselske institucije takođe su aktivne. Evropski predstavnici, u tesnoj saradnji sa Solanom, rade u Sarajevu, Skoplju i Prištini. U toj regiji razmeštena je evropska posmatračka misija (*European Union Monitoring Mission*). Tome treba dodati i znatno bilateralno prisustvo zemalja članica EU i Evropske komisije.

Na planu bezbednosti Evropska Unija i njene članice daju mirovnim misijama (*peacekeeping*) i policijskim snagama svoj doprinos u ljudstvu i sredstvima. U Bosni i Hercegovini, gde već postoji misija evropske policije (EUPM), na mesto NATO-a početkom 2005. dolaze snage za evropsku stabilizaciju (EUFOR); u Skoplju deluje misija evropske policije (*Proxima*), koja je zamenila evropske vojne snage (*Concordia*); predstavnici evropskih zemalja na Kosovu čine više od 70 odsto vojnog kontingenta NATO-a (KFOR).

Očigledno je da će u procesu stabilizacije i pridruživanja (*SAP*) evropska uloga biti dugoročna i od strateškog značaja. Zemljama zapadnog Balkana, kao mogućim kandidata za pridruživanje Evropskoj Uniji, ponuđena je 1999. evropska perspektiva. Sada Brisel, drugačije nego ranije, jasno stavlja do znanja da, kada je reč o njegovom prisustvu u regiji, nije predviđena "strategija izlaza" (*exit strategies*), jer će on na tom putu istra

jati sve do postizanja konačnog rešenja. Osmišljen tako da se i na Balkanu primeni prilaz koji je bio uspešan u zemljama Centralne i Istočne Evrope (koje su 1. maja ove godine pristupile Evropskoj Uniji), proces stabilizacije i pridruživanja postao je u nekoliko godina glavni instrument – zajedno sa evropsko-atlantskom perspektivom (NATO) – za pružanje podrške uspešnim reformama lokalnih institucija, bez kojih razvoj regije i njeno konačno priključenje Evropi nije moguće.

Na sastanku na vrhu EU – Balkan, koji je u junu 2003. održan u Solunu, potvrđena je evropska perspektiva zemalja zapadnog Balkana. Proces stabilizacije i pridruživanja obogaćen je instrumentima tipičnim za proširenje, poput sporazuma o partnerstvu i programa EU, koji su s uspehom već isprobani u Centralnoj i Istočnoj Evropi. To što je Slovenija nedavno pristupila Uniji i što će Hrvatska uskoro započeti pregovore o pridruživanju, dokazuje da je evropska perspektiva realna i konkretna i da će brzina procesa približavanja ostatka regije Evropi zavisiti od sposobnosti pojedinih zemalja da ispune određene uslove, kao što su: efikasne institucije, tržišna ekonomija, demokratija, poštovanje ljudskih i manjinskih prava, saradnja sa međunarodnom zajednicom. Samit u Solunu je, dakle, ponudio raspored za evropsku integraciju bez određivanja rokova. Svaka zemlja će o tome sama odlučivati tako što će brže ili sporije usvajati evropske standarde.

Kosovo, sastavni deo regije

Kosovo čini sastavni deo tog procesa. Bez obzira na budući status, njegovo mesto će jednog dana biti u Evropskoj Uniji. Kosovo već dobija pomoć Evropske Unije (CARDS), finansijsku i tehničku podršku zemalja članica i ima privilegovani režim za izvoz proizvoda na evropsko tržište (samostalne trgovinske mere). Uskoro bi trebalo da se iskaže preimućstvo Sporazuma o slobodnoj regionalnoj razmeni pod okriljem Pakta za stabilnost, kao i raznih programa Evropske Unije, poput onog o visokom obrazovanju, *TEMPUS*, radi čijeg ostvarenja je nedavno u Prištini otvorena posebna kancelarija.

Evropska Unija, poštujući Rezoluciju UN 1244, pokušava da podrži pristupanje Kosova procesima približavanja Evropi koji se odvijaju u regiji. Drugim rečima, pokušava da prevaziđe izolaciju Kosova, kako bi izbegla preveliki uticaj neodređenog statusa po krajine na uslove života i perspektive već veoma ugroženog stanovništva. Evropska Unija je svesna da će ubuduće njeno prisustvo na Kosovu biti još veće. Takođe, sve je ja snije da stanovnici Kosova, baš kao i oni iz cele regije, na neki način već pripadaju velikoj evropskoj porodici.

Razumljiva je zabrinutost Brisela zbog tragičnih martovskih događaja koji su pokazali koliko toga još treba učiniti da bi se obezbedili miroljubiv suživot i poštovanje prava manjina. Brige su samo malo ublažene posle nedavno postignutog napretka u obnovi kuća i

škola uništenih u martovskim događajima, decentralizaciji i međuetničkom dijalogu. Zbog toga su mnogi iz Evropske Unije i izvan nje, posle dešavanja koja su okarakterisana kao prepreka na putu stabilizacije i normalizacije, uputili apel "Više Evrope na Kosovu".

Ako Kosovo želi da ispuni uslove za ulazak u Evropu, moraće da uspostavi evropske standarde: funkcionalne i demokratske institucije, bezbednost i zaštitu manjina, pravnu državu, napredak na ekonomskom planu... Od toga će zavistiti progresivna realizacija evropske perspektive. Pokazalo se, dakle, da baš taj proces, nazvan "*Tracking Mechanism*" (STM), koji je 2003. započela Evropska komisija, omogućava da se redovno, na tehničkom nivou, raspravlja o postignutom napretku na područjima koja treba da pristupe evropskim integracijama, jer je, budući da podstiče ispunjavanje standarda, pored sporazuma o partnerstvu, postao dragocen instrument za vođenje dijaloga između Prištine i Brisela.

Zbog toga Evropska Unija podržava UNMIK i politiku standarda (*Standards for Kosovo*^{*}), koju vode institucije samouprave na Kosovu, a koja će sredinom 2005. ponovo biti sveobuhvatno razmotrena (*comprehensive review*). Međunarodna zajednica će na taj način proceniti da li je u postizanju standarda postignut uspeh i utvrditi da li postoje uslovi za pokretanje procesa koji bi trebalo da dovede do određivanja statusa Kosova.

Multietničnost – bitni i nezaobilazni element evropske građevine i same ideje o Evropi – bezbednost, povratak, zaštita manjina, decentralizacija i pravna država od velikog su značaja, jer ishod "revizije" zavisi od vidljivih rezultata u tim prioritetnim oblastima. Dobri rezultati mogu biti postignuti jačanjem centralnih (poveravanjem većih nadležnosti), ali i lokalnih (decentralizacijom) institucija, uz sistematsko posredovanje specijalnog izaslanika generalnog sekretara Ujedinjenih Nacija radi sankcionisanja ponašanja koje nije u skladu sa standardima.

Očito je da su u toku dva komplementarna procesa, koja su predodređena da istovremeno jačaju: standardi za Kosovo (*Standards for Kosovo*), utemeljeni na evropskim principima i kriterijumima, prvi su korak ka ispunjavanju standarda predviđenih za ulazak u Evropu. Oba procesa osmišljena su da bi se postavili temelji društva zasnovanog na toleranciji i poštovanju, kao uslov za ulazak u Evropu. Vremenski rok nije, međutim, određen, jer evropska perspektiva podrazumeva dugoročni prilaz koji prevazilazi i samo pitanje statusa.

Evropsko prisustvo u Prištini

Interes Brisela za progresivnu stabilizaciju Kosova i podrška koju Evropa pruža specijalnom izaslaniku generalnog sekretara Ujedinjenih Nacija mogu se objasniti upravo

* Plan UNMIK7PISG za postizanje standarda, objavljen 31. marta 2004. u Prištini, predviđa sledećih 8 standarda: demokratske i funkcionalne institucije, vladavina prava, sloboda kretanja, povratak raseljenih i reintegracija, ekonomija, imovinska prava, dijalog sa Beogradom, Kosovski zaštitni korpus (*Protection Corps*).

kroz prizmu dugoročnog angažovanja Evropske Unije u regiji. Na Kosovu, baš kao i na čitavom Balkanu, Brisel želi da doprinese stvaranju funkcionalnih i demokratskih institucija i modernog multietničkog društva, koje bi se, jednog dana, moglo nadati ulasku u Evropu.

Napori koje je Evropska Unija učinila proteklih godina da bi Kosovu pomogla da izađe iz izolacije i postane deo najvažnijih regionalnih procesa, uz poštovanje Rezolucije UN 1244 osnaženi su proteklih meseci i povećanjem njenog prisustva u Prištini kroz otvaranje Kancelarije ličnog izaslanika Havijera Solane i Kancelarije za vezu Evropske komisije.

Cilj ove dve strukture je da se postigne doslednije, efikasnije i vidljivije delovanje Evropske Unije na Kosovu, uz poštovanje postojećeg briselskog institucionalnog okvira i istovremeno vođenje računa o novom evropskom Ustavu. Dakle, cilj je da se govori jednoglasno, da se deluje saglasno sa ostalim evropskim akterima – Kancelarijom za veze zemalja članica EU, Evropskom posmatračkom misijom (*EUMM*), Evropskom agencijom za obnovu (preko koje Evropska Unija i dalje šalje najviše pomoći), kao i sa četvrtim "stubom", UNMIK-om (koji igra važnu ulogu u ekonomskom razvoju Kosova).

Cilj evropskog prisustva u ovom trenutku je podrška UNMIK-u i KFOR-u, u koordinaciji sa najznačajnijim međunarodnim partnerima, u oblastima u kojima Evropa idejama i iskustvom može pružiti konkretan doprinos obnovi, međuetničkom dijalogu, decentralizaciji, politici i zaštiti manjina, ekonomskom i infrastrukturnom razvoju, zaštiti spomenika kulture i prirodne okoline, izgradnji kapaciteta. Istovremeno, upravo radi evropske perspektive cele regije trebalo bi razmišljati o "rasporedu iz Soluna" i pripremiti teren za vreme kada će Evropska Unija biti pozvana da na Kosovu preuzme sve veću odgovornost.

Prevela: Lena Trione